

comentaris literaris per Josep Palomero i José Miguel Segura

MARC ANTONI ADELL I CUEVA

Josep Climent i Avinent: Epistolari

Editorial:
Institució Alfons el Magnànim - IVEI
València, 2022
Pàgines 332
Biografia i epistolari

No és el primer llibre que ha publicat sobre la figura emblemàtica del bisbe Climent Marc-Antoni Adell que fou un acreditat inspector d'educació, d'origen castellanenc, autor principal d'este volum. Anteriorment va traure *Josep Climent i Avinent, bisbe de Barcelona* (2011) i *El bisbe Climent i la pedagogia de la Il·lustració* (2018), més alguns altres papers relacionats. El bisbe Climent és, per tant, el subjecte primordial de la seua línia d'investigació.

Sobre Castelló, ciutat molt amatent de la seua història, encara plana la memòria del bisbe. Hi ha un col·legi públic que du el seu nom, una associació de devots catòlics valencianistes, un carrer estret perpendicular al carrer Major que aboca a un vell casalot del segle XVIII, anomenat la Casa dels Orfes, institució que va fundar ell mateix en ampliar la casa familiar, i que es destinà a acollir i formar infants sense parents. Pels anys setanta del segle passat era una espècie de residència d'estudiants procedents dels pobles de l'interior, com vaig tindre ocasió de constatar.

El 1754, sent magistral de la seu valentina, el canonge Climent va promoure la construcció d'una escola de primeres lletres a la plaça del Rosari o de Pescadors (en altres infomacions: de Predicadors) de Castelló, i un any més tard va obtenir permís

municipal per a obrar dos forns de pa amb què mantindre la mencionada escoleta.

Igualment, se li atribueixen les Aules de Llatinitat de la placeta homònima, actualment destinades a centre cultural de la Diputació adjacent. Si van ser o no obra seua, tant se val, perquè l'edifici, també del XVIII, sempre va gaudir de la seua protecció i tutela. A pesar del temps que ha transcorregut des de la seua defunció, esdevinguda el 1781, els castellonencs encara no han oblidat del tot la seua figura, una de les més importants de la Il·lustració espanyola i europea, un personatge històric clarivent en qüestions socials, eclesials, culturals, educatives i polítiques.

Nascut el 1706 a Castelló de la Plana, als seixanta anys fou designat bisbe de Barcelona. Quancessà com a bisbe, al cap de quinze anys de portar la mitra, es retirà al seu Castelló natal, on va passar els últims tres anys de vida. Un personatge tan notable va mantindre correspondència amb un bon grapat de personatges públics sobre qüestions d'actualitat d'aquella època que ara, Marc Adell, en col·laboració amb uns quants estudiosos d'este personatge (Elisa Millàs-Mascarós, Beatriz segarra Orenga, Francesc Tort Mitjans i Camilo Vázquez Artés), han transcrit, ordenat i publicat, amb un annex bibliogràfic, una relació cronològica epistolar i una altra d'imatges gràfiques.

Entre les cartes, escrites en castellà com correspon a un il·lustrat divuitesc, n'hi ha de dirigides a altres col·legues importants del clergat, més una bona quantitat escrites al papa Climent XIV, unes quantes adreçades al mateix rei Carles III o a polítics de la seua època i un altre paquet escrites al savi d'Oliva Gregori Maïans. Els curadors d'esta correspondència han comentat el context de les missives, l'estil, els motius, les expectatives i la resposta, si en va haver. Es tracta, en definitiva, d'un bon estudi de la correspondència i la personalitat polièdrica del personatge: com a eclesiàstic, home de lletres, erudit, europeista, benefactor i castellanenc insigne. **JP**

JORDI JULIÀ GARCÍA

¡Ave César! Roma eterna I

Editorial:
Autoedició
Leipzig, 2023
Pàgines 397
Narrativa

El de la literatura autoeditada pels seus autors és un tret peculiar del panorama literari actual, un territori plagat de mines en el qual no és estrany l'egocentrisme i les ínfulas infundades, però també – com en el cas que ens ocupa ara mateix – la modestia pròpia de qui comença a escriure novel·les però, per unes causes o altres, no troba cap segell que s'aventure en la seua edició i publicació.

Jordi Julià (la Vall d'Uixó, 1985) és un d'aquests últims casos. La seua opera prima és un relat voluminós, contundent, que en canvi no es fa pesat a qui el llig. La raó és molt senzilla: *¡Ave César!* és una novel·la sobre un famós episodi de la Roma Antiga – el del magnicidi del cònsol vitalici Juli Cèsar – escrita per un enamorat incurable de la Roma Antiga. Estem, d'altra banda, davant un relat de naturalesa ucronica, en el qual es narren esdeveniments que, encara que ambientats en uns espais històrics perfectament identificables, s'aparten radicalment dels fets succeïts i dels quals hagueren pogut succeir.

L'argument es desenvolupa durant tot just huit mesos de l'any 44 a. JC, amb un pròleg centrat en el desenllaç de la batalla de Farsàlia en el qual Juli Cèsar es compa-

deix d'alguns líders de l'exèrcit enemic de Pompeu perdonant-los la vida, un gest que és, en realitat, el germen seminal en el qual s'originaran els fets que constitueixen pròpiament la història.

L'autor sotmet el seu discurs als fets documentats historiogràficament fins al capítol set per a alliberar-lo per complet a partir d'aqueix punt. La frontissa que divideix i articula aquestes dues parts és el fet que Juli Cèsar, gràcies a un orador romà de l'època molt famós, aconseguirà escapar dels anomenats *liberatores*, militars i polítics que desitgen assassinar al dictador i tornar a la fórmula republicana, esquivar d'aquella manera la temptació de qualsevol manera de tirania que retallara el poder del Senat i de les famílies patrícies. Una vegada salvats els idus de març, Juli Cèsar haurà de perseguir els seus enemics i venjar-se ells amb l'ajuda del general Marco Antonio, que es troba a Egipte al costat de la reina Cleopatra, entre altres. Però la missió es complica amb diferents i successives traïques amén de la situació crítica de la ciutat *tensionada pels enemics de Juli Cèsar que encara queden vius. L'aventura conduirà al militar a prendre la decisió de no tornar a Roma i continuar el seu periple militar per llocs cada vegada més allunyats i perillosos.

Queda clar, doncs, que estem davant un thriller pseudohistòric centrat en les aventures i desventures militars de Juli Cèsar, construït sobre la hipòtesi que aquest personatge històric sobreviveria a l'assassinat que la història ens assegura que va succeir. Novel·la documentada i lliure alhora, honesta, digna i sense les campanudes pretensions que molts escriptors novells mostren des dels seus començaments, en la qual tan sols grinyola algun terme excessivament actual en boca d'uns personatges situats en l'Antiguitat Clàssica. **JMSR**

destaquem...

'Las caras', de Tove Ditlevsen: l'estrany que ens mira

La lectura de *Las caras*, obra de l'escriptora danesa Tove Ditlevsen, proposa de forma gairebé inevitable un diàleg amb un dels assoliments majors de la història del cinema del passat segle. Em refereixo a *Persona*, d'Ingmar Bergman. No sols novel·la i pel·lícula comparteixen època (la novel·la es publica en 1968; la pel·lícula és de 1966) i marc (Escandinàvia, en tots dos casos), sinó una cosa molt més profunda i rellevant: constituir-se com dos estudis entorn de la bogeria en la dona.

La seua semblança, a més, no neix només de compartir un mateix clima cultural, aquest peculiar statu quo vinculat a la relació que els països nòrdics mantenen amb el que podríem denominar la pregunta per la identitat, sinó que abunda en una adreça molt específica. Aquesta singularitat té a veure amb el fet que novel·la i pel·lícula comparteixen un imaginari que s'alimenta del rostre com a dipòsit de les passions humanes i els seus conflictes.

Qualsevol espectador que hagi vist *Persona* recordarà el fascinant, per moments gairebé obscè, escrutini al qual Bergman sotmet els rostres de Liv Ullmann i de Bibi Andersson, fins a convertir-los en ambaixadors de quant una imatge pot arribar a concedir-nos.

De manera semblant, encara que mitjançant l'expedient de la paraula, *Ditlevsen organitza el complex material narratiu de *Las caras*, alguna cosa així com el viatge al final de la nit d'una dona els fonaments físics de la qual i ètics es trontollen, entorn del constantment exposat en l'ésser humà: el seu semblant.

Mirall i màscara

Lise, la protagonista de *Las caras*, és una escriptora de literatura infantil que habita en l'obsessió de la imatge que cada rostre atorga i que alhora cada rostre amaga. Conscient que el nostre rostre és un mirall, però també una màscara, la seva anàlisi de la *física genera un cli-

ma de malson per moments insuportable.

Cares postisses amagades sota les cares reals, cares de posar i treure, cares de nens que porten ja aconseguixo la cara de l'ancià que un dia seran, cares que s'acumulen i que s'anul·len com en un palimpsest infinit, cares que es conformen com els estrats geològics de l'ésser. De la mateixa manera que un llibre pot arribar a tenir diverses edicions, també cadascun de nosaltres pot ser reproduït una vegada i una altra en els arxius secrets del desig i del dolor.

Un fragment entre altres serveix per a evidenciar aquest accidentat paisatge de les pells i dels gestos: «Els seus pensaments buscaven la cara del doctor Jorgensen com qui regira un calaix a la recerca d'alguna cosa que fa temps no usa. La va trobar sota moltes altres cares i la va contemplar espantada. Era llarga, plana i infinita, com una representació de la llei que dues línies paral·leles mai es creuen».

Les cares conforma, en definitiva, una fascinant anàlisi d'aquest estrany amb el qual paradoxalment convivim diàriament, el mateix que ens contempla, un i múltiple, sempre incomplet, mai constant, des de cada superfície de la qual el món es val per a contenir-nos i reflectir-nos. **RICARDO MENÉNDEZ SALMÓN**

TOVE DITLEVSEN

Las caras

Traducció: **Blanca Ortiz Ostalé**
Editorial: **Seix Barral**
Barcelona, 2023
Pàgines 176
Narrativa